

Psalm 14

1 Een psalm van David, voor de koorleider. De dwaas zegt in zijn hart: “Er is geen God”. Zij handelen verderfelijk, bedrijven gruwelijke daden; er is niemand die goeddoet.

Hoewel Psalm 14 het opschrift draagt: “Een psalm van David, voor de koorleider” (Psa. 14:1), en Psalm 14 ook wordt gevolgd door de woorden: “Een psalm van David” (Psa. 15:1), hebben vele uitleggers een lans gebroken voor de opvatting, dat deze psalm zou dateren uit de tijd van de ballingschap. Er wordt immers gesproken over “mijn volk” dat wordt “opgegeten alsof het brood is” door mensen die “de HEERE niet aanroepen” (vs. 4) en er wordt uitgezien naar de toekomst, waarin de HEERE “de gevangenen van Zijn volk zal doen terugkeren” (vs. 7). Maar de conclusie van deze uitleggers, dat de psalm dus tijdens de ballingschap moet zijn geschreven, is niet beslissend. David was immers een profeet (Hand. 2:30). En op grond van de wet van Mozes wist hij, dat Israël vanwege haar zonden eens in ballingschap zou gaan, maar ook weer uit die ballingschap zou mogen terugkeren (zie b.v. Deut. 30). De koning kan Psalm 14 wel degelijk hebben gedicht, al weten we niet op welk moment van zijn leven hij dit heeft gedaan.

Psalm 14 is niet een aanklacht tegen atheïsten of criminelen, maar tegen de hele mensheid. Ons handelen is “verderfelijk”, want we stammen af van Adam, de eerste mens, en daardoor zijn we sterfelijk. We vergaan, vallen uiteen vanaf het moment dat we de volwassenheid bereiken (en in zekere zin zelfs al vanaf onze geboorte), totdat we uiteindelijk terugkeren tot stof - tenzij we in leven blijven tot aan de (weder)komst van onze Heer. Wat we doen of tot stand brengen, zal de tand van de tijd niet doorstaan: het is niet permanent, of blijvend. Paulus citeert Psalm 14 in Rom. 3:10-12 en past de woorden van de psalm toe op iedereen, zowel Joden als Grieken.

Wat een mens doet, is onvolmaakt. Het schiet in zeker opzicht te kort en het mist zijn doel, want elk mens is feilbaar, broos en tijdelijk. Ook doet ieder mens op zeker moment wel iets, waarvan hij weet, dat het niet door de beugel kan. Hoewel hij beter weet, gedraagt hij zich op zo'n moment, alsof er geen God bestaat. In absolute zin is er “niemand die goeddoet”, want “allen hebben gezondigd [d.w.z. hun doel gemist] en komen te kort aan de heerlijkheid van God” (Rom. 3:23). Volmaakt goed is geen enkel mens.

Voor “dwaas” staat in het Hebreeuws het woord *nabal*. Zo heette de man van Abigail, die weigerde om David te belonen voor de trouw die hij hem had bewezen (1 Sam. 25).

2 De HEERE heeft uit de hemel neergezien op de mensenkinderen, om te zien of er iemand verstandig was, iemand die God zocht.

Sommige beschuldigingen van David lijken op het eerste gezicht overdreven en buitengewoon pessimistisch te zijn. Maar de psalmist beziet de daden van een mens vanuit het oogpunt van hun relatie tot God. De mens is voor zijn Schepper gemaakt. De mens is bedoeld om volledig voor de HEERE te leven en in Hem zijn Al te vinden (1 Kor. 15:28). Psalm 14 meet de mensheid met deze absolute maatstaf.

Onder de mensen die “naar het vlees zijn” (dat wil zeggen: die Gods Geest nog niet bezitten en/of zich niet door die Geest laten leiden, Rom. 8:1-8) is er niemand vastbesloten om God te zoeken, of om Hem aan te roepen – op grond van Zijn Woord of van Zijn openbaring in de schepping om hen heen. Elke plant en elk dier is een wonder, dat getuigt van de Schenker van het leven. De hemel verkondigt Zijn macht en Zijn heerlijkheid. Elke dag spreekt van Zijn liefde en trouw aan wat Hij heeft gemaakt, want de zon gaat telkens opnieuw weer op en het regent op gezette tijden (Matth. 5:45). Maar niemand vraagt naar Hem. De mensheid verwijderd zich steeds verder van Hem. Ze ontdekt Hem niet langer in de geschapen werkelijkheid en ze ontkent en ontkracht Zijn woord. De mens is onbruikbaar geworden. Hij is “verpest” voor het doel waarvoor hij is geschapen.

3 Zij allen zijn afgedwaald, tezamen zijn zij verdorven; er is niemand die goeddoet, zelfs niet één.

In de Septuagint (LXX), de Griekse vertaling van het Hebreeuwse Oude Testament die in de oudheid is gemaakt, is Psalm 14:3 aanzienlijk langer dan in onze Bijbel. In de LXX zijn de psalmen anders genummerd. Daar heet Psalm 14 Psalm 13, en daar luidt Psa. 13:3:

“Allen zijn zij afgeweken, samen zijn zij nutteloos geworden; er is niemand die goed doet, er is er zelfs niet één; hun keel is een open graf, met hun tongen plegen zij bedrog; addergif is onder hun lippen; hun mond is vol vervloeking en bitterheid; hun voeten zijn snel om bloed te vergieten; vernieling en ellende is op hun wegen; en [de] weg van vrede hebben zij niet gekend; geen vrees voor God staat hun voor ogen”

Omdat Paulus in het Grieks schreef en de LXX als basis voor zijn citaten gebruikte, is Psa. 14:3 in Rom. 3:12-18 zó weergegeven. Wat in Paulus' versie van Psa. 14 staat, is trouwens ook in andere Bijbelteksten te vinden. Psalm 14:1 heeft een parallel in Psalm 53:2, waar staat: “De dwaas zegt in zijn hart: Er is geen God. Zij handelen verderfelijk, zij bedrijven gruwelijk onrecht”. Psalm 14:2 heeft een parallel in Psalm 53:3, waar we lezen: “God heeft uit de hemel neergezien op de mensenkinderen, om te zien of er iemand verstandig was, iemand die God zocht”.

Psalm 14:3 heeft een parallel in Psalm 53:4. Dat vers luidt: “Ieder van hen heeft zich afgekeerd, tezamen zijn zij verdorven, er is niemand die goed doet, zelfs niet één”. Dat laatste lezen we ook in Pred. 7:20: “Voorzeker, er is geen mens rechtvaardig op de aarde, die goeddoet en niet zondigt”. Mensen kunnen wel goede dingen doen, maar er is in wat ze doen altijd enig gebrek. Omdat hun inzicht gebrekkig is en hun bestaan tijdelijk, mist wat ze doen altijd in enig opzicht zijn doel.

“Hun keel is een open graf, met hun tongen plegen zij bedrog” (LXX Psa. 13:3) staat ook in Psa. 5:10: “Hun keel is een open graf, met hun tong vleien zij”. “Addergif is onder hun lippen” (LXX Psa. 13:3) wordt ook opgemerkt in Psa. 140:4: “Zij scherpen hun tong als een slang, addervergif is onder hun lippen”. “Hun mond is vol vervloeking en bitterheid” (LXX Psa. 13:3) heeft een parallel in Psa. 10:7: “Zijn mond is vol vervloeking, bedrog en list”. “Hun voeten zijn snel om bloed te vergieten; vernieling en ellende is op hun wegen; en [de] weg van vrede hebben zij niet gekend” (LXX Psa. 13:3) komt overeen met een woord van de profeet Jesaja: “Hun voeten snellen naar het kwaad, zij haasten zich om onschuldig bloed te vergieten... verwoesting en ondergang zijn op hun gebaande wegen. De weg van de vrede kennen zij niet” (Jes. 59:7-8). Ook de Spreukendichter zegt: “Hun voeten snellen naar het kwaad en zij haasten zich om bloed te vergieten” (Spr. 1:16). “Geen vrees voor God staat hun voor ogen” (LXX Psa. 13:3) is ook te lezen in Psa. 36:2: “Ontzag voor God staat hem niet voor ogen”.

Uit de Septuaginta-versie van Psa. 14:3 blijkt, dat de *woorden* (“keel”, “tong”, “lippen”, “mond”), *gangen* (“voeten”, “wegen”), *blikken* (“ogen”) en *dad*en (“doet”) van elk mens afwijken van het doel dat God voor zulke dingen heeft aangegeven – in meerdere of mindere mate, maar afwijking is er altijd. Mensen hebben de neiging om verdeeldheid te zaaien, ruzie te ontketenen, hun naaste te benadelen, kwaad te doen, schade te berokkenen, en die in letterlijk of figuurlijk opzicht zelfs te vermoorden.

4 Hebben zij dan geen kennis, allen die onrecht bedrijven, die mijn volk opeten alsof zij brood aten? Zij roepen de HEERE niet aan.

Psa. 14:4 is een retorische vraag: Hebben de mensen die onrecht bedrijven dan geen kennis, handelen ze uit onwetendheid? Het antwoord luidt: Ze hebben die kennis wél. Want ze willen niet, dat wat zij een ander aandoen, hen zelf overkomt. De mensen kennen het verschil tussen recht en onrecht wel degelijk (Rom. 1:21) – zelfs wie geen Bijbel hebben en daar nog nooit een letter van hebben gelezen. Bovendien merkt Paulus op, dat “wat van God gekend kan worden, onder hen openbaar is” (Rom. 1:19). Op grond van Gods openbaring in de geschapen werkelijkheid zouden zij de Schepper als God moeten verheerlijken en danken

(Rom. 1:21), maar ze “roepen de HEERE niet aan” (Psa. 14:4). Ze zeggen in hun hart: “Er is geen God” (Psa. 14:1), maar uit de schepping blijkt dat die bewering dwaasheid is (Rom. 1:20).

Door wie de vraag van Psa. 14:4 wordt gesteld is niet helemaal duidelijk. David zou de vragensteller kunnen zijn (de dichter wordt immers genoemd in Psa. 14:1 en Psa. 15:1), maar bij de spreker zou het ook kunnen gaan om de HEERE. Van Hem was in vers 2 gezegd, dat Hij vanuit de hemel neerzag om iemand te vinden die verstandig was en die Hem zocht. Maar zo iemand bleek er niet te zijn. Dus merkt de HEERE in vers 4 op: “Hebben zij dan geen kennis? Weten ze niet dat ze Mij moeten zoeken?”

Terwijl de psalmdichter aanvankelijk alle “mensenkinderen” (Hebr. “zonen van Adam”, Psa. 14:2) over één kam scheerde: “allemaal afgedwaald”, “niemand die goed doet” (Psa. 14:3), maakt hij in Psa. 14:4 plotseling een onderscheid. Er zijn mensen die anderen “opeten” en mensen die opgegeten *worden*. Er is sprake van “allen die onrecht bedrijven” en er wordt gesproken over “mijn volk” dat van dit onrecht het slachtoffer is. Met “mijn volk” kan bedoeld zijn: het volk waarover David, de dichter, tot koning was gezalft. Ook kan “mijn volk” betekenen: het volk dat de HEERE toebehoort, omdat Hij het uit alle volken van de aarde afgezonderd heeft (Exod. 19:5-6). Uit het slot van Psa. 14:4 blijkt, dat “allen die onrecht bedrijven” zich van “mijn volk” onderscheiden, doordat de bedrivers van onrecht de HEERE niet aanroepen. De mensen die aangeduid worden als “mijn volk” roepen de HEERE wél aan. Psalm 14:7 laat zien, dat dit volk bestaat uit afstammelingen van Jakob, d.w.z. uit Israëlieten. En uit Psalm 14:7 blijkt ook, dat “mijn volk” betrekking heeft op het volk van de HEERE, “Zijn volk” waarvan Hij eens de gevangenen zal doen terugkeren.

5 Daar worden zij door angst bevangen, want God is bij het geslacht van de rechtvaardige!

Vers 5 is een profetische vooruitblik op het komende oordeel. Omdat de psalmdichter ervan overtuigd is, dat de “dag van de HEERE” eens zal aanbreken (vgl. Zef. 1:14-18) spreekt hij erover alsof hij het voor zijn ogen ziet gebeuren. Dezelfde overtuiging klinkt in andere psalmen (Psa. 36:13, 53:6). “Daar worden zij door angst bevangen” heeft betrekking op “allen die onrecht bedrijven” (en in zekere zin op alle mensen).

Met “het geslacht van de rechtvaardige” is niet bedoeld: de “*generatie*” van de rechtvaardige (d.w.z. diens tijdgenoten), of de “*familie*” van de rechtvaardige (d.w.z. diens bloedverwanten), maar het “*gezelschap* van de rechtvaardige”, d.w.z. het soort mensen dat rechtvaardig is – omdat ze naar Gods woord luisteren en God

op grond van Zijn openbaring aanroepen. Op de dag die komt zal blijken dat de HEERE is bij de mensen die Zijn woord bewaren, en dat Hij gekant is tegen “allen die onrecht bedrijven” (vgl. Psa. 12:8, Mal. 3:16-18).

6 Weliswaar beschaamt u het voornemen van de ellendige, maar de HEERE is zijn toevlucht.

Vers 6 is gericht tot de bedrivers van het onrecht: Jullie torpederen de plannen van de “ellendige” (de arme, de vreemdeling, de balling, de mens die geen aardse helper heeft), maar die “ellendige” heeft zijn vertrouwen gesteld op de HEERE, en de toevlucht genomen tot Hem. Met “de ellendige” worden de mensen aangeduid die tot “mijn volk” behoren (vs.4) en die de HEERE aanroepen. Zij worden “als brood opgegeten” door de bedrivers van het onrecht, d.w.z. verdrukt, vervolgd, beroofd, en uitgeplunderd (vs. 4). Maar die ellendigen hebben de toevlucht genomen tot de HEERE, en eens zal Hij het voor hen opnemen.

7 Och, dat Israëls verlossing uit Sion kwam! Wanneer de HEERE de gevangenen van Zijn volk laat terugkeren, dan zal Jakob zich verheugen, Israël zal verblijd zijn.

In het Hebreeuws luidt het begin van vers 7 letterlijk: “Wie zal geven uit Sion de verlossing?” Uit deze verzuchting blijkt, dat de dichter verlangend uitzag naar de komst van de Messias, die namens de HEERE zal oordelen en Israël verlossing zal schenken (vgl. Hand. 17:30-31). Hij was er zeker van, dat die dag eens zou komen (zie vs.5), en hij zag er vurig naar uit. De apostel Paulus koesterde dezelfde stellige verwachting. Hij schreef:

“En zó zal heel Israël behouden worden, zoals geschreven staat: ‘Uit Sion zal de Redder komen; Hij zal [de] goddeloosheden van Jakob afwenden. En dit is voor hen het verbond mijnerzijds, wanneer Ik hun zonden zal wegnemen” (Rom. 11:26-27)

Op dat moment zal ook de verzuchting van Mozes in vervulling gaan:

“Och, hadden zij maar zo’n hart, om Mij te vrezen en Mijn geboden alle dagen in acht te nemen, opdat het hun en hun kinderen voor eeuwig goed zou gaan!” (Deut. 5:29)

Met “gevangenen” worden in de Bijbel dikwijls “krijgsgevangenen” bedoeld, mensen die door een invallend leger gevangen zijn genomen en die als slaven in ballingschap zijn gevoerd (vgl. Num. 31:12). In de Torah is niet alleen voorzeggd dat Israël vanwege haar zonden eens in ballingschap zou gaan, maar ook dat de HEERE zich uiteindelijk weer over de ballingen zal ontfermen:

“Het zal gebeuren, wanneer al deze dingen, de zegen en de vervloeking die ik u voorgehouden heb, over u komen, dat u het weer ter harte zult nemen onder alle volken

waarheen de HEERE, uw God, u verdreven heeft. En u zult zich bekeren tot de HEERE, uw God. en Zijn stem gehoorzaam zijn, u en uw kinderen, met heel uw hart en met heel uw ziel, overeenkomstig alles wat ik u heden gebied. Dan zal de HEERE, uw God, een omkeer brengen in uw gevangenschap en Zich over u ontfermen. Hij zal u weer bijeenbrengen uit al de volken waarheen de HEERE, uw God, u verspreid had. Al bevonden uw verdrevenen zich aan het einde van de hemel, toch zal de HEERE, uw God, u vandaar bijeenbrengen en u vandaar weghalen. En de HEERE, uw God, zal u naar het land brengen dat uw vaderen in bezit hadden, en u zult het weer in bezit nemen; en Hij zal u goeddoen en u talrijker maken dan uw vaderen. De HEERE, uw God, zal uw hart en het hart van uw nageslacht besnijden, om de HEERE, uw God, lief te hebben met heel uw hart en met heel uw ziel, zodat u leven zult” (Deut. 30:1-6)

Wat een dag van vreugde zal het zijn, als de HEERE de gevangenen van Zijn volk zal doen terugkeren! Want het zal niet alleen gaan om een politiek en nationaal herstel, een terugkeer uit ballingschap naar het beloofde land, maar ook om een geestelijk herstel, een terugkeer naar de HEERE (Deut. 30:1-6, Rom. 11:27). En dat herstel zal tot stand worden gebracht door de “Redder die uit Sion komt” (Rom. 11:26), de Zoon die aan David was beloofd, de messiaanse Koning.

* * * * *